

Libanon: kruitvat in het Midden-Oosten

Mr, drs. C. Homan

in: ARMEX, 91^e jaargang, april 2007 2006, nr. 2, p. 10 - 12

Nadat Hezbollah op 12 juli vorig jaar een raid over de grens in Israël had uitgevoerd, waarbij acht Israëliërs gedood en twee ontvoerd werden, stelde Israël een blokkade in. Tegelijkertijd voerden Israëlische strijdkrachten talrijke aanvallen uit op stellingen van Hezbollah in het zuiden en bombardementen op shiitische gebieden, overheidsinfrastructuur en bepaalde economische doelen. De Veiligheidsresolutie 1701 maakte een eind aan de strijd en bovendien werd de sinds 1978 in Zuid-Libanon gestationeerde United Nations Force in Lebanon (UNIFIL) versterkt. In dit artikel wordt allereerst ingegaan op de geschiedenis van Libanon en de eerste jaren van UNIFIL. Daarna komt de zomeroorlog aan de orde. Tenslotte wordt aandacht besteed aan de rol van de versterkte UNIFIL in Zuid-Libanon.

Geschiedenis

Libanon maakte vanaf 1516 deel uit van het Ottomaanse Rijk en werd na de Eerste Wereldoorlog op de Conferentie van San Remo in 1920 een mandaatgebied van Frankrijk. In 1943 werd Libanon uiteindelijk onafhankelijk.

De in totaal achttien verschillende religieus-etnische groepen kunnen globaal in vier groepen worden verdeeld: de shiietenmoslims, de sunnieten, de druzen en de maronieten-christenen. Het in 1943 gesloten Nationaal Pact bepaalt dat de president altijd een christen (maroniet) moet zijn, de premier een sunniet en de voorzitter van het Huis van Afgevaardigden een shiiet. Na de Palestijnse nederlaag in de oorlog tegen Israël in 1948, arriveerden grote aantallen vluchtelingen in Libanon, waarvan de meesten niet welkom waren. In 1958 ontstond er bijna een burgeroorlog, toen de moslim-gemeenschap druk op de regering uitoefende om zich aan te sluiten bij een pan-Arabische Republiek met Syrië en Egypte. De Verenigde Staten intervenieerden op verzoek van de christelijke president en bezetten gedurende drie maanden delen van Beiroet.

Ondanks de regionale neutraliteit die Libanon nastreefde raakte het steeds meer verwickeld in de conflicten in het Midden-Oosten. Zo vormde het land de uitvalsbasis voor de activiteiten van de Palestinian Liberation Organization (PLO), nadat deze in 1970 uit Jordanië was gezet. In 1973 vond er een geweldsuitbarsting plaats tussen regeringsmilities en Palestijnen van de PLO. Daarnaast ontbrandden er vijandelijkheden tussen de falangisten van Pierre Gemayel en diverse islamitische partijen. In 1975 brak de Libanese burgeroorlog uit en in 1976 vielen Syrische troepen Libanon binnen om een eind te maken aan het conflict.

UNIFIL

Inmiddels lokten de bloedige guerrillaoperaties van de Palestijnse strijders vanuit Libanon tegen Israël vergeldingsacties van de Israëlische krijgsmacht uit tegen Palestijnse bases in Libanon. Veertig Israëliërs verloren op 11 maart 1978 het leven toen gewapende Palestijnen op de weg van Haifa naar Tel Aviv een autobus kaapten. De PLO bleek voor deze aanval verantwoordelijk. Als reactie hierop

stak de Israëlische krijgsmacht binnen enkele dagen de grens met Libanon over en bezette in een snelle operatie heel Zuid-Libanon, met uitzondering van de kuststad Tyrus en omgeving.

Nadat resolutie 425 van de Veiligheidsraad Israël had opgeroepen zich terug te trekken, werd UNIFIL in dit gebied gestationeerd. Deze vredesmacht moest de aftocht van alle Israëlische troepen uit Libanon controleren, de rust en orde in Zuid-Libanon herstellen en bewaren en uiteindelijk het gebied aan de Libanese regering overdragen.

Israël had echter weinig vertrouwen in de uitvoerbaarheid van het mandaat en droeg daarom een vijf tot tien kilometer brede strook direct ten noorden van de Israëlisch-Libanese grens niet over aan de Verenigde Naties, maar aan de christelijke milities van majoor Haddad.

Nederland en UNIFIL

Nederland heeft van 1979 tot 1985 een bijdrage geleverd aan UNIFIL in de vorm van een pantserinfanteriebataljon (Dutchbatt). De Nederlandse militairen richtten in het hun toegewezen gebied observatieposten, luisterposten en wegversperringen in, en liepen patrouilles. Door indeling bij de Force Main Reserves kreeg het bataljon in juni 1982 ook te maken met de Israëlische inval in Libanon. Israël rukte toen op tot het door moslims bewoonde westelijk deel van Beiroet om de Palestijnen te verdrijven en een pro-Israëlische president te installeren. Een multinationale strijdmacht, bestaande uit Amerikaanse, Franse en Italiaanse troepen, arriveerde in september om toezicht te houden op het vertrek uit Libanon van enige duizenden leden van de PLO. Deze strijdmacht trok zich in 1983 terug, nadat bij een aanval op een Amerikaanse basis 241 doden vielen.

De Nederlandse ministerraad besloot de bijdrage aan UNIFIL per 19 oktober 1983 te beëindigen, aangezien de vredesmacht, zeker na de Israëlische invasie, haar taken niet meer naar behoren kon uitvoeren.

Op het laatste moment werd in september 1983 besloten een compagnie van in totaal 155 man te handhaven. De Nederlandse regering besloot op 4 oktober 1985 definitief het Nederlandse aandeel in UNIFIL te beëindigen. Bij de Nederlandse inzet in Libanon waren in totaal 8.000 militairen betrokken en er vielen negen doden.

Relatieve vrede

Israël trok zich in 1985 grotendeels terug, maar steunde het christelijke Zuid-Libanese leger in zijn guerrillaoorlog tegen de door Iran gesteunde Hezbollah. In de jaren negentig trad een periode van relatieve vrede in, zij het wel dat Israël voor een deel zijn militaire presentie handhaafde in het zuiden. De Syrische strijdkrachten die achterbleven, bleken zeer invloedrijk te zijn in de Libanese politiek. Toch voerde Israël in 1996 nog een invasie uit met de operatie 'Grapes of Wrath', waarbij gedurende twee weken hevig gevochten werd door aanvallen op burgers aan beide zijden.

De Israëlische premier Ehud Barak trok uiteindelijk in 2000 eenzijdig de laatste soldaten uit de zelf uitgeroepen veiligheidszone in Libanon terug, terwijl de Syrische troepen bleven.

De moordaanslag op de sunnitische ex-premier Rafiq Hairi, op 14 februari 2005, leidde tot grootschalige demonstraties in Beiroet tegen de Syrische invloed in het land. De pro-Syrische regering trad af en Syrië trok zijn 15.000 militairen in april 2005 terug.

De zomeroorlog

De raid waarmee Hezbollah in juli vorig jaar de zogenoemde zomeroorlog inleidde, bracht een onverwacht grote Israëlische militaire reactie teweeg. Het meest opzienbarende fenomeen in deze korte oorlog was de inzet door Hezbollah van duizenden artillerie raketten tegen burgerdoelen in Israël. Hoewel de inlichtingendienst op de hoogte was van deze raketten, had de Israëlische krijgsmacht hier geen adequaat antwoord op. Tot op heden beschikt Israël niet over een anti-raketwapensysteem, dat deze artillerieraket tijdig kan onderscheppen. Gezien de enorme kosten om zo'n systeem te ontwikkelen heeft Israël in het verleden hiervan afgezien.

Los van deze raketten zijn er een aantal verklaringen voor het falen van de Israëlische strijdkrachten. Allereerst ontbrak het de Israëlische krijgsmacht aan goede inlichtingen. Dit bleek al eerder ook de achilleshiel te zijn van de Amerikanen bij de invasie in Irak. Zo was Israël niet goed op de hoogte van de slagorde van Hezbollah, maar onderschatte het ook het aantal wapens en de variëteit ervan. De kruisraket die een Israëlisch schip trof en aan vier militairen het leven kostte, kwam als een volslagen verrassing. Ook had Israël de motivatie en het weerstandsvermogen van de tegenstander onderschat. Bovendien keerde - zoals Israël verwacht had - de publieke opinie in Libanon zich niet tegen Hezbollah, maar juist tegen Israël. Aanvankelijk stond het niet-Shiitische deel van de Libanese bevolking kritisch tegenover de actie van Hezbollah, die volgens veel Libanezen met hun actie de sociale en economische opbouw van het land op het spel zetten. De harde Israëlische reactie deed de populariteit en legitimiteit van Hezbollah in de loop van het conflict echter toenemen.

De belangrijkste militaire fout die Israël maakte was, dat te lang op de effectiviteit van het luchtwapen werd vertrouwd, zonder tegelijkertijd substantiële aantallen grondtroepen in te zetten. De Israëlische 'gier en slang'-doctrine, waarbij de luchtstrijdkrachten (gieren) de troepen en materieel van de Hezbollah (slangen) uitschakelen, bleek geen succes. Hoewel het luchtwapen een onmisbare 'force enabler' is, kan het nooit de strijd op de grond beslissen, zoals Kosovo al eerder leerde. De Israëlische luchtmacht opereerde bovendien onder ideale omstandigheden. Er was geen vijandelijke luchtmacht en luchtverdediging; het was goed weer en gezien de zeer korte afstanden, was er geruime tijd om boven het gevechtveld te vliegen. Maar moderne precisiewapens zijn vooral effectief tegen vaste doelen. Het resultaat was dat Hezbollah weinig terrein moest prijsgeven en relatief ook weinig raketten verloor. Tot slot was er sprake van een asymmetrische strijd tussen Israël en Hezbollah, waarbij de asymmetrie in doeleinden belangrijker was dan die in middelen. De twee partijen hanteerden verschillende maatstaven om te spreken van een overwinning. Voor Israël was sprake van een overwinning indien Hezbollah totaal geëlimineerd zou zijn en geen bedreiging meer voor Israël in de toekomst zou vormen. Voor Hezbollah was de overwinning behaald als ze in staat zou blijven de strijd te kunnen voeren.

Versterking van UNIFIL

De VN Veiligheidsraad nam op 11 augustus resolutie 1701 aan, die de gewelddadige acties een halt toeriep. UNIFIL heeft op basis van deze resolutie ook een nieuwe rol toebedeeld gekregen in Zuid-Libanon. De VN-missie wordt uitgebreid en versterkt in aantal, uitrusting, mandaat en reikwijdte van de operaties:

Naast het uitvoeren van het mandaat uit 1978, moet UNIFIL de volgende zes nieuwe taken verrichten:

- toezien op de stopzetting van de vijandelijkheden;
- assistentie verlenen aan de 15.000 man Libanese strijdkrachten bij hun ontplooiing in Zuid-Libanon, ook langs de grens met Israël, terwijl Israël zijn troepen terugtrekt uit Libanon;

- het afstemmen van die assistentie met de regeringen van Libanon en Israël; uitbreiding van haar hulp bij het verzekeren van humanitaire toegang tot de burgerbevolking en de veilige terugkeer van ontheemden;
- assistentie verlenen aan de Libanese strijdkrachten bij het instellen van een gebied zonder gewapende manschappen, middelen en wapens' tussen de grens en de Litani-rivier, en tenslotte,
- assistentie verlenen aan de regering van Libanon, indien zij daarom vraagt, bij de beveiliging van de grenzen om de ongevraagde invoer van wapens tegen te gaan.

UNIFIL heeft ook toestemming om geweld te gebruiken; met andere woorden UNIFIL is in diplomatieke termen geautoriseerd 'om alle noodzakelijke actie' te ondernemen. Van de geautoriseerde sterkte van 15.000 is zo'n 12.500 gevuld (16 februari 2007).

Nederlandse deelname

UNIFIL kent nu ook een maritieme component, namelijk de door Duitsland geleide Maritime Task Force UNIFIL (MTF), waarvan ook een Nederlands fregat deel uitmaakt. Van 15 december tot begin maart was dat Hr. Ms. Van Galen, die vervolgens is afgelost door Hr. Ms. Van Speijk.

De MTF is ontplooid in een Area of Maritime Operations (AMO) die zich uitstrekt vanaf de ongeveer 100 zeemijlen-lange kustlijn van Libanon tot 50 zeemijlen naar het westen. In dit gebied voert MTF Maritieme Interdictie Operaties (MIO) uit, staat de Libanese marine bij in het bewaken van de territoriale wateren en verleent zij assistentie bij het uitvoeren van operaties om wapensmokkel via de zee te voorkomen.

Het maritieme operatiegebied is verdeeld in vier zones. Het Nederlands fregat opereert voornamelijk in de zone buiten de territoriale wateren. De territoriale wateren zijn verdeeld in een binnen- en een buitenzone. In de binnenzone (binnen 12 mijl van de kust) wordt overwegend gepatrouilleerd door eenheden van de Libanese marine. De MTF heeft geen eenheden die permanent in deze binnenzone zelfstandig opereren, maar wel wordt geregeld geoefend met Libanese eenheden in deze zone. Met de Libanese regering is afgesproken dat UNIFIL-MTF eenheden in een drietal speciale gevallen in de binnenzone zelfstandig mogen opereren: bij uitvoering van hot pursuit van een verdacht schip, op verzoek van Libanon en als de commandant van de MTF een bepaalde situatie binnen de territoriale wateren niet vertrouwt. De MTF is in staat om schepen, desnoods onder dwang, over te dragen aan de Libanese marine en douane.

Israëlische twijfels

Het is een publiek geheim dat Israël vanaf het begin in 1978 nooit veel vertrouwen heeft gehad in de effectiviteit van UNIFIL. Een belangrijke klacht over het nieuwe mandaat is dat UNIFIL niet de bevoegdheid heeft Hezbollah te ontwapenen. Bovendien wordt volgens Israël het huidige bestand alleen door Beiroet nageleefd, maar staan de Libanezen toe dat Shiitische militia zich weer bewapenen. Hoewel de MTF de zeezijde behoorlijk heeft dichtgetimmerd, heeft de commandant van UNIFIL, generaal-majoor Graziano, verklaard dat Hezbollah zijn wapensmokkel nu over de oostgrens van Libanon laat lopen. Overigens hebben de intensieve veiligheidscontroles langs de grens tussen Israël en Libanon in ieder geval voor grote problemen gezorgd voor wat eens een bloeiende drugshandel was. Cannabis, dat illegaal is in Israël, is nu acht maal zo duur als voor de oorlog.

Tot slot

In Libanon is nog steeds sprake van een instabiele situatie. De shiitisch/christelijke oppositie bestempelt de sunnitisch/christelijke regering als pro-zionistisch en pro-Amerikaans. De oppositie wordt door de regering uitgemaakt voor Iraanse en Syrische agenten. De oppositie heeft de laatste tijd grootschalige demonstraties tegen de regering georganiseerd, waardoor een lange termijn oplossing van het conflict nog lang op zich laat wachten.

Na de Israëlische bombardementen in de zomeroorlog beloofden de Libanese regering en Hezbollah de gedupeerden hulp. Veel Libanezen in het zwaar getroffen shiitische zuiden hebben echter nog weinig gezien van de honderden miljoenen dollars aan internationaal donorgeld dat naar hun overheid is overgemaakt. Hezbollah heeft daarentegen - uit Iran ontvangen - geld reeds aan vele gedupeerden uitgedeeld, wat invloed heeft op de machtsverhoudingen in het land. In de hele regio bestaan, zoals bekend, spanningen tussen shiieten en sunnieten. Zij vertegenwoordigen de twee belangrijkste stromingen in de islam, maar de shiieten zijn sterk in de minderheid (10 procent van het totaal aantal moslims in de wereld). Desondanks zijn de shiieten in de regio de laatste jaren een machtige factor geworden. Zo spelen de shiieten behalve in Libanon ook een dominante rol in Irak. Volgens de Iraanse conservatieve krant Kayhan is de toekomst aan de shiieten. Hoewel de wens hier waarschijnlijk de vader van het geschrevene is, kan niet ontkend worden dat de shiieten - mede gezien de afnemende Amerikaanse invloed - het tij mee hebben in het Midden-Oosten.